

Preventie; een zaak voor iedereen

OVERDRUK UIT:

"Het tijdschrift voor de politie", 45e jaargang, 6 juni 1983, pag. 283-290.

Preventie; een zaak voor iedereen.

Door: Drs. B. van Dijk,
Bureau Criminaliteitspreventie,
Van der Helstpark 33,
1399 GH Muiderberg.
Tel.: 02942-1228.

Preventie; een zaak voor iedereen

Drs. B. van Dijk

Wat is criminaliteitspreventie

In dit artikel¹ wordt uitgegaan van de volgende omschrijving: Preventie is het in relatieve of absolute zin verlagen van de kans dat er strafbare feiten plaatsvinden en het beperken van de materiële en immateriële schade die uit strafbare feiten voortvloeien (zie Oriënteringsnota Voorkoming Misdrijven pag. 7).

Hoewel over het algemeen geldt dat voorkomen beter is dan genezen, lenen niet alle strafbare feiten zich voor preventie. Als men een strafbaar feit wil voorkomen, is het immers van essentieel belang dat men tot op zekere hoogte kan 'voorspellen' waar en wanneer dat strafbare feit zal plaatsvinden en wie er als dader(s) en slachtoffer(s) bij betrokken zullen zijn. Zo is bijvoorbeeld bij 'rijden onder invloed' de voorspelbaarheid van locatie en tijdstip tamelijk groot: het delict zal zich met name voordoen in de uitgaanscentra in het weekend rond het middernachtelijk uur. De alom gevreesde alcohol-controles vinden dan ook vaak plaats tijdens het weekend in de kleine uurtjes en op de daarheen leidende wegen. Kortom het 'rijden onder invloed' leent zich voor het ondernemen van preventieve maatregelen².

Daartegenover is bijvoorbeeld een 'crime passionelle' volstrekt onvoorspelbaar (behoudens voor een groepje intimi) en daardoor valt hiertegen ook weinig preventiefs te ondernemen.

Er kan worden gesteld dat vooral de zogenaamde kleine criminaliteit het werkgebied van preventie vormt. Niet alleen omdat er sprake is van een tamelijk grote mate van voorspelbaarheid, maar ook omdat de massaliteit van de kleine criminaliteit zeer veel materiële en immateriële (onrustgevoelens) schade met zich meebrengt.

Door de enorme toename van de kleine criminaliteit in de laatste jaren met als gevolgen een stijgende

schade voor slachtoffers en een overbelasting van politie en justitie, zou men preventie van criminaliteit kunnen beschouwen als een 'potentiele groeimarkt'³.

Twee uitgangspunten

Na bovenstaande afbakening van het werkkterrein kan worden ingegaan op de werkwijze die bij preventie wordt gevolgd. Daarbij kunnen twee uitgangspunten worden onderscheiden:

a. Preventie moet maatschappelijk geïntegreerd zijn;

In de afgelopen jaren is de criminaliteitspreventie in een toenemende belangstelling komen te staan. Toenemend omdat bij overheid en burger het besef groeiende is dat van louter repressieve aanpak van rechtsorde-aantastingen alléén, een steeds mindere preventieve werking blijkt uit te gaan. Buitendien wint het inzicht veld, dat - waar mogelijk - van structurele benadering van problemen meer en permanent heil mag worden verwacht dan van de beproefde symptoombestrijding. Het landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven, dat nu inmiddels ruim een jaar functioneert, kan als duidelijke exponent daarvan worden gezien.

De auteur van dit artikel, sociaal-geograaf 'van huis uit', was twee jaar aan dit bureau verbonden.

Recentelijk nam hij vanuit een overwogen filosofie, het besluit om een particulier bureau criminaliteitspreventie op te zetten. Géén techno-preventie-bedrijf, géén ambtelijk ingebodde organisatie. Wél een sociaal-wetenschappelijke ondersteuning van preventiewerk voor centrale en lagere overheid, landelijke instituten en organen, kortom voor een ieder die een dergelijke ondersteuning ambieert. Een primeur voor Nederland, waarvan het T.v.P. u graag wil laten kennismaken.

Het artikel is geen reclame voor de auteur. Het etaleert wel een eigen visie op de criminaliteitspreventie in Nederland en verschaft tevens de argumenten waarop het gedurfde initiatief van de auteur berust. Naarde mening van de redactie alle aanleiding tot publicatie.

Mr. G.H.S.P.M. Bijvoet

b. Preventie moet gebaseerd zijn op een analyse van de lokale problematiek.

'Maatschappelijk geïntegreerde aanpak'

Uit ambtsinstructies voor Rijks- en Gemeentepolitie, alsmede uit het ontwerp voor een nieuwe politiewet en het voorwoord van de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie bij de Oriënteringsnota

Voorkoming Misdrijven blijkt duidelijk dat het voorkomen van strafbare feiten tot de taak van de politie wordt gerekend.

De politie heeft daarbij echter de steun nodig van andere maatschappelijke organisaties en burgers, aangezien die het leeuwendeel van de preventieve maatregelen voor hun rekening moeten nemen. De mate waarin burgers en organisaties preventieve maatregelen zullen nastreven, hangt in de eerste plaats af van het inzicht dat zij hebben in het scala van mogelijkheden die er op dit gebied zijn.

Maar kennis alleen garandeert niet dat er ook daadwerkelijk preventieve maatregelen genomen zullen worden. Men zal namelijk vaak een afweging moeten maken tussen het belang van preventie en andere (ten dele) tegengestelde belangen. Een voorbeeld ter verduidelijking: bij inbraakpreventie kan onder andere de afdeling Ruimtelijke Ordening van een gemeente een rol spelen. Deze afdeling heeft immers een belangrijke vinger in de pap bij het plannen en realiseren van nieuwbouw. Vanuit preventie oogpunt is het wenselijk dat de nieuwe

woningen standaard worden uitgerust met goed hang- en sluitwerk en in het stedenbouwkundig-ontwerp rekening wordt gehouden met de visuele controle mogelijkheden voor de toekomstige bewoners. Er zijn echter tal van andere wensen en regels waar de plannen voor een nieuwe wijk aan zouden moeten voldoen: o.a. brandweervoorschriften, esthetische maatstaven van architecten, budgettaire plafonds etc. De preventieve maatregelen zullen er slechts doorkomen als zij ten opzichte van andere belangen voldoende prioriteit hebben.

Naast 'preventiekennis' en het toekennen van een hoge prioriteit aan preventie is ten slotte van belang dat burgers en maatschappelijke organisaties bij het uitvoeren van preventieve maatregelen niet langs elkaar heen werken, maar zoveel mogelijk met elkaar samenwerken. Indien er aan de drie bovenstaande voorwaarden wordt voldaan is er sprake van een effectieve maatschappelijk geïntegreerde aanpak van preventie. De wijze waarop die maatschappelijke integratie bereikt moet worden is een discussiepunt dat als een rode draad door dit artikel loopt.

'Preventie op basis van analyse van de lokale problematiek'

Zoals waarschijnlijk met elk maatschappelijk probleem het geval is, kunnen er ook bij de preventie van kleine criminaliteit geen pasklare oplossingen worden gegeven, die in elke situatie een heilzame uitwerking (zie o.m. Gladstone '80) hebben.

Wederom een simpel praktijkvoorbeeld: in gemeenten x en y sneuvelen jaarlijks talloze

*Weinig aanspraak thuis een oorzaak?
(Foto Voorlichting Zaanstad)*

schoolruiten. Uit nader onderzoek blijkt dat de gebroken ruiten in x worden veroorzaakt door kinderen die na schooltijd op de schoolpleinen komen voetballen; in y evenwel zijn het met name pubers die de ruiten van de school met stenen ingooien omdat ze een grondige hekel aan het dagelijkse 7-urige schoolbezoek hebben. Waarschijnlijk zal in gemeente x het gebruiken van verhard glas tot een vermindering van het aantal gebroken ruiten leiden; een zelfde maatregel in gemeente y zal vermoedelijk tot gevolg hebben dat het vandalisme zich naar andere (zwakke) plekken zal verplaatsen.

Het voorbeeld illustreert dat preventieve maatregelen gebaseerd moeten zijn op een goede analyse van de lokale problematiek. In de Engelstalige preventieliteratuur (zie b.v. Goldstein '79) gebruikt men hier de veel kernachtiger uitdrukking 'problem centred approach' voor.

Een dergelijke benadering houdt evenwel niet in dat er überhaupt geen generalisaties mogelijk zijn.

Wanneer via evaluatie studies wordt aangegeven welke maatregelen wel en welke maatregelen in een *bepaalde situatie* niet werken kan ook binnen de 'problem centred approach' een algemene know how worden opgebouwd, waarmee het preventiewerk ondersteund kan worden.

Politiele Misdaadpreventie: Het vandalisme-voorbeeld

De bovenbeschreven uitgangspunten zijn terug te vinden bij de politiele misdaadvoorkoming, die in Nederland langzaam maar zeker van de grond is gekomen.

In de loop van de zestiger en zeventiger jaren werden bij gemeente en rijkspolitie al een dertig tal bureaus voorkoming misdrijven opgericht. In 1979 werd met de ondertekening van de regeling Politiele Misdaadvoorkoming door de Ministers van Binnenlandse zaken en Justitie een belangrijke stap gezet in de richting van een verdere uitbouw van het politiele preventiewerk.

Politiele misdaadvoorkoming kan worden omschreven als een vorm van preventie waarbij de politie zowel zelf preventieve maatregelen uitvoert, als bovendien en vooral preventieve maatregelen initieert, ondersteunt en coördineert die door anderen (burgers, organisaties) moeten worden uitgevoerd.

Ruim geïnterpreteerd is dit in overeenstemming met het volgende artikel uit de Regeling Politiele Misdaad Voorkoming.

Artikel 1 van deze regeling luidt als volgt:

'Bij elk korps van gemeentepolitie en bij elk district te land en te water van het Korps Rijkspolitie, de Dienst Luchtvaart en de Algemene Verkeersdienst van het Korps Rijkspolitie zijn volgens door ons nader te stellen regels één of meer ambtenaren belast met het signaleren, bestrijden en voorkomen van misdaadbevorderende situaties en gedragingen, alsmede met het voorlichten en stimuleren van

belanghebbenden terzake van door hen te nemen maatregelen om het plegen van strafbare feiten te voorkomen of te bemoeilijken en om zichzelf tegen de directe gevolgen van zodanige feiten te beschermen.' In dit artikel wordt gesproken van 'ambtenaren belast met het signaleren, bestrijden..... etc.' Dit zijn de ambtenaren Voorkoming Misdrijven (in het dagelijks spraakgebruik afgekort tot a.v.m.-ers). Om de activiteiten van deze ± 180 lokale ambtenaren op elkaar af te stemmen en te ondersteunen zijn er 22 Regio-bureaus VM gecreëerd⁴. De activiteiten van deze Regio-bureaus worden op hun beurt gecoördineerd en ondersteund door het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven (LBVM). Tot zover dit zeer beknopte overzicht van de huidige VM organisatie structuur.

Door aan te geven wat er binnen deze VM organisatie van 1980 tot en met 1982 aan vandalismpreventie is gedaan, zal worden getracht het nogal abstracte begin van dit artikel te concretiseren. Een groot aantal ambtenaren voorkoming misdrijven werd geconfronteerd met vandalismproblemen en vroegen aan het LBVM documentatie over de achtergronden van vandalisme en richtlijnen (of om in politietaal te spreken: handvatten) om deze problemen aan te pakken. Het LBVM heeft die vraag indertijd aangegrepen om twee jonge pas afgestudeerde sociaal-geografen aan het werk te zetten. Toevalligerwijs hadden zij net een doctoraal scriptie over vandalisme in Amsterdam geschreven. Ontdaan van de voor dat doel opgenomen zinsneden en op enige punten aangepast, leverde deze scriptie een bruikbare bijdrage aan het inzicht in vandalisme-achtergronden.

Daarmee was het eerste deel van het boek gereed. Het verscheen onder de titel 'Vandalisme: iets weten over vandalisme en wat er tegen te doen' (v. Dijk en v. Soomeren 1980); in de wandelgangen werd het al gauw het 'blauwe boekje' genoemd⁵.

Als men weet hoe een probleem er uitziet, kan als volgende stap aan het oplossen van een probleem gewerkt worden. Vandaar dat het tweede deel van dit boek grotendeels wordt gevormd door wat later de Project en Netwerk Plannings methode ('PNP-methode') is gaan heten. Aan de hand van deze methode kan men stap voor stap op systematische wijze een preventieproject opzetten, uitvoeren en evalueren.

De belangrijkste stappen zijn:

- Een goede afbakening en analyse van het aan te pakken probleem
  - Het stellen van concrete doelen
  - Nagaan welke randvoorwaarden (b.v. tijd, geld, mankracht) er bestaan
  - Het maken van een duidelijk (Net)werkplan
  - Het achteraf evalueren wat er organisatorisch goed en fout liep (procesevaluatie); nagaan of de gestelde doelen gerealiseerd zijn (effectevaluatie).
- In dit model kan men beide uitgangspunten terugvinden:

Indachtig het tweede uitgangspunt wordt een model geboden waarmee men de plaatselijke criminaliteitsproblematiek kan analyseren en waarmee men kan inschatten wat de (neven)effecten van bepaalde preventieve maatregelen zullen zijn.

Tevens biedt de methode een handvat voor het planmatig organiseren van preventie projecten. Dit is vooral van belang vanwege de noodzaak tot samenwerking met andere organisaties (zie het tweede uitgangspunt). Samenwerkingsverbanden maken de organisatie er vanzelfsprekend niet eenvoudiger op (zie bv. Hope en Murphy '83). Het blauwe boekje werd begin 1981 aan alle a.v.m.-ers toegestuurd. Bovendien krijgt het onderwerp 'vandalisme' en de 'PNP-methode' veel aandacht in cursussen, die op de Rechterschool te Zutphen worden gegeven⁶. Deze cursussen (de drieweekse M.P.-cursus en de V.M.-applicatiecursus) worden met name bezocht door a.v.m.-ers, maar staan in principe open voor andere politiefunctionarissen.

De vertaling van theorie in praktijk liet niet lang op zich wachten. In tal van plaatsen werden door a.v.m.-ers anti vandalisme projecten opgezet. Belangrijkste projecten vonden plaats in Hoogeveen, Raalte, Waddinxveen, Goes en Zaanstad⁷. Het hoofdbestanddeel van de meeste projecten bestond uit activiteiten in het onderwijs. Deze activiteiten waren er op gericht leerlingen te laten inzien dat vandalisme veel materiele en immateriele schade aanricht. Met name in Goes werd daarbij bovendien getracht leerlingen meer te betrekken bij hun leefomgeving (het achterliggende idee is dat jongeren niet zo gauw iets vernielen waar ze betrokken bij zijn). Naast activiteiten in het onderwijs werden in veel plaatsen door de uniformdienst preventieve surveillance op 'vandalisme gevoelige' plekken uitgevoerd. Uit de evaluaties van een aantal projecten - waarbij vanuit het LBVM soms ondersteuning werd verleend - bleek dat het aantal vernielingen in deze plaatsen over het algemeen afnam. Tevens kwam uit de 'proceskant' van de evaluaties naar voren dat de samenwerking tussen verschillende organisaties vaak niet zonder moeilijkheden verliep. In Raalte bijvoorbeeld ontstonden er problemen tussen politie en jongerenwerk en haakte het jongeren centrum na verloop van tijd af.

De evaluatie verslagen waren natuurlijk niet alleen voor de plaatselijke betrokkenen van belang. Het was de taak van het LBVM - met name voor de voormalige sociaal-geografen die inmiddels waren omgetoverd in fatsoenlijke Haagse ambtenaren - algemene conclusies uit de diverse evaluaties te trekken en de ideeën die uit de projecten naar voren kwamen te bewerken voor verdere verspreiding.

In de eerste plaats kon de PNP methode op een aantal punten worden verrijkt⁸. Daarnaast werd de map 'Scholen en Vandalisme' ontwikkeld, die bedoeld is als handleiding voor het opzetten van anti vandalisme projecten op scholen en als praktisch documentatie materiaal waar leerkrachten en leerlingen in het lager en voortgezet onderwijs

gebruik van kunnen maken (v. Dijk en v. Soomeren 1982).

Met het bovenstaande vandalisme voorbeeld hoop ik duidelijk gemaakt te hebben wat de uitgangspunten van preventie in praktijk betekenen en dat de 'PNP methode' een belangrijk hulpmiddel is om preventieprojecten - opgezet met inachtneming van deze uitgangspunten - te verwezenlijken.

Bovendien toont het voorbeeld aan dat er op het gebied van vandalismepreventie een sterke uitwisseling tussen theorie en praktijk heeft plaatsgevonden. 'Vertaalde wetenschappelijke kennis' (vandalisme documentatie en PNP methode) werd in de praktijk getoetst en de resultaten van deze toetsing droegen weer bij aan de verdere ontwikkeling van die kennis. Bij verspreiding, toetsing en verdere ontwikkeling van kennis liggen onderwijs, onderzoek en het begeleiden van praktijkprojecten in elkaars verlengde. Daarbij moet onderzoek worden gezien als een cyclische en pragmatische vorm van kennisvermeerdering met als kernvraag: welke preventieve maatregelen moeten in een *bepaalde situatie* worden toegepast.

Knelpunten bij Politie Misdaadvoorkoming

Na de voorgaande lofzang op het politieke preventie gebeuren rijst de vraag wat iemand ertoe brengt om een particulier bureau Criminaliteitspreventie op touw te zetten. Voordat een dergelijke vraag beantwoord kan worden, is het van belang om de tot nu toe verborgen schaduwzijden van politieke misdaadvoorkoming te belichten.

Een eerste probleem doet zich voor op landelijk niveau: het LBVM mag niet buiten de politie om werken. Dit kan vervelende gevolgen hebben, zoals b.v. bleek bij de distributie van de map 'Scholen en Vandalisme'. Volgens de politieke VM filosofie moest deze map uitsluitend door a.v.m.-ers of andere lokale politiefunctionarissen aan de in aanmerking komende scholen worden uitgereikt. Om de bekendheid en het gebruik van de map te stimuleren zou het evenwel nuttig zijn geweest om ook andere kanalen (bv. Departement van onderwijs - gemeentelijke afdelingen onderwijs - scholen) niet alleen te informeren (zoals gebeurde) maar ook te laten meewerken aan verspreiding. Dit had zonder twijfel een bijdrage kunnen leveren aan een grotere maatschappelijke integratie van preventie⁹.

Een veel ernstiger probleem is gelegen in het feit dat men lang niet overal in politie Nederland 'preventie-minded' is. Toen in '79 de regeling Politieke Misdaadvoorkoming werd ondertekend, wees men weliswaar bijna overal a.v.m.-ers aan, maar deze functionarissen konden alleen in de RP-districten en enkele GP-korpsen full-time aan de slag. Hoewel de afgelopen jaren veel korpsleidingen meer tijd en ruimte voor VM-taken zijn gaan toestaan, is de situatie nog verre van ideaal.

Het is bovendien van belang dat politiefunctionarissen van middenkader en uitvoerend niveau eveneens bereidwillig tegenover preventie staan. Het is moeilijk in te schatten hoe groot die bereidwilligheid

gemiddeld is; waarschijnlijk zal het niet veel verschillen van de preventie goodwill bij korpsleidingen. Een aantal oorzaken van de weerstand die voorkoming misdrijven binnen de politiewereld ondervindt, liggen voor de hand:

- in de eerste plaats heeft de politie - net als tal van andere organisaties - een soort natuurlijk afweer-mechanisme tegen innovaties (elke organisatie heeft zo zijn witte (bureaucratische) bloedlichaampjes die vreemde cellen proberen op te eten).
- in de tweede plaats is het hele politie-apparaat van oudsher vooral afgestemd op repressief optreden. In een niet openbaar gemaakt onderzoek dat in opdracht van het BVM werd gehouden, kwam men vaak de mening tegen dat 'boeven vangen opwindender is dan dat softe preventie gedoe'. Bovendien komt de nadruk op repressie ook tot uiting in primaire opleidingen, criteria voor promotie binnen het politie-apparaat en de wijze waarop databestanden zijn opgebouwd (het is vaak zeer moeilijk om uit deze bestanden informatie te halen die voor preventie van belang zijn).

Ook het derde probleem doet zich voor op lokaal niveau. Als op lokaal niveau de maatschappelijke integratie van preventie wordt beoogd, dan luidt de onvermijdelijke vraag wie de verantwoording voor het initiëren en coördineren van preventieve maatregelen c.q. projecten moet dragen. Daarbij kan bovendien nog onderscheid worden gemaakt tussen coördinatie op beleidsniveau en coördinatie op uitvoerend niveau.

Wanneer de huidige Nederlandse situatie in ogenschouw wordt genomen, kan worden gesteld dat er nauwelijks sprake is van een 'maatschappelijk geïntegreerd preventiebeleid'. Er zijn immers geen geïnstitutionaliseerde vormen van overleg, waar men zich buigt over de vraag waar de prioriteiten bij preventie moeten liggen en welke strategieën gevolgd moeten worden. Aan een dergelijk overleg zouden o.a. vertegenwoordigers van gemeentelijke afdelingen als Jeugdzaken, Onderwijs en Volkshuisvesting, politie, justitie en bepaalde belangen-organisaties kunnen deelnemen. Zo er ergens sprake is van een preventiebeleid is dit een zaak van politie of het driehoeksoverleg.

Op het uitvoerende niveau is er - zoals de vandalisme projecten lieten zien - vaak op een ad hoc basis wel sprake van een geïntegreerde aanpak. Daarbij speelt de politie - meestal de a.v.m. - over het algemeen zowel in initiërende als een coördinerende rol. De problemen die aan deze dubbelrol vastzitten zijn niet gering. Zo blijkt bijvoorbeeld in de praktijk de samenwerking met andere organisaties stroef te verlopen. Daarbij speelt natuurlijk een zeker ingebakken (maar niet altijd onterecht) wantrouwen van die organisaties jegens de politie een belangrijke rol. Dit wantrouwen zal echter heel moeilijk verdwijnen als de politie coördineert en dus een centrale (machts)-positie inneemt.

Daarnaast kan men de vraag stellen in hoeverre de politie als coördinator en initiator van bijna al het preventiewerk niet gedeeltelijk haar eigen over-

belasting creeert en te veel verantwoordelijkheid van andere organisaties overneemt.

De conclusie die uit de beschrijving van de nadelen (met name de laatste twee) van politieke misdaadvoorkoming kan worden getrokken, luidt dat het voorkomen van misdrijven in Nederland hoofdzakelijk wordt getrokken door de politie. En daar waar de politie niet geïnteresseerd is in VM, gebeurt er dus vervolgens ook niets aan preventie; waar de politie wel geïnteresseerd is, neemt zij min of meer gedwongen vanwege gebrek aan know how bij andere organisaties te veel hooi op haar vork. In dit verband is het nuttig stil te staan bij enkele resultaten van een internationale workshop over vandalisme, die van 11 tot 15 april jongstleden op de Rechercheschool te Zutphen gehouden werd.

Aan een select gezelschap dat voor het merendeel bestond uit leidinggevende Westeuropese politie-functionarissen werd de vraag voorgelegd welke rol de politie op lokaal niveau moet spelen bij een maatschappelijk geïntegreerde aanpak van preventie. De vrijwel eensluidende conclusie luidde dat hier weliswaar een taak is weggelegd voor de politie, maar dat het coördineren van preventieve activiteiten die (mede) door andere organisaties worden uitgevoerd *niet* tot deze taak behoren te worden gerekend.

Door een van de deelnemers werd zelfs voor de vuist weg een fraaie theorie ontwikkeld, waarmee deze visie werd onderbouwd. Het is de zogenaamde dominotheorie. De waarden en normen in onze samenleving werden vroeger afgedwongen door gezin, school, kerk, politie etc. (de dominostenen van onze maatschappij). Nu blijkt dat in onze huidige maatschappij alle stenen - behalve de politie - zo langzamerhand zijn omgevallen. Aangezien het bestrijden van criminaliteit een duidelijke politietask is, zal deze laatste staande steen iets moeten doen aan de golf van met name kleine criminaliteit. Toch kan de politie onmogelijk de taken van die andere stenen op haar nek nemen, ze zal niet méér kunnen dan assisteren bij het weer overeind zetten ervan, al was het alleen maar uit pragmatisch oogpunt. Hier sluit de vraag bij aan welke taken de politie in het kader van een geïntegreerde aanpak van preventie wel op zich moet nemen.

- In de eerste plaats is het van belang dat de politie de afstand tot de burgers zo klein mogelijk laat zijn en er naar streeft de sociale controle die burgers op elkaar uitoefenen te vergroten. In het Engels weet men dit treffend met de term 'community policing' onder woorden te brengen.

Bovendien krijgt de politie op die manier meer informatie binnen over kleine criminaliteitsproblemen waar burgers last van hebben en over de achtergronden van die problemen.

- In de tweede plaats moet de politie vanuit haar kennis over criminaliteit andere organisaties ondersteunen bij preventie activiteiten. Men zou hier van een consultancy functie kunnen spreken.

Op de workshop verwees men als voorbeeld met name naar het Deens model van misdaadvoorkoming

waar beleidsvorming en de coördinatie van VM werk op lokaal niveau berust bij zogenaamde 'preventie-raden', waarin diverse maatschappelijke geledingen - waaronder natuurlijk ook politie - zijn vertegenwoordigd¹⁰.

Uit de bespreking van de schaduwzijden van politieke misdaadvoorkoming kan worden geconcludeerd dat dit niet de enige manier is om maatschappelijk geïntegreerde preventie na te streven. Het is noodzakelijk dat ook andere organisaties verantwoordelijkheid voor preventie dragen. Zij moeten niet rustig afwachten wat het overijverige politiekorps aan preventie activiteiten uitdenkt, initieert en coördineert, maar dienen te beseffen dat ook zij initiatieven kunnen en moeten ontplooiën. We zouden dan kunnen spreken van 'brede' i.p.v. politieke misdaadvoorkoming.

Brede Misdaadvoorkoming?

Een 'brede misdaadvoorkoming' lijkt voorlopig nog een optimistische toekomstvisie. De meest cruciale vraag is ongetwijfeld in hoeverre andere organisaties dan de politie bereid zullen zijn verantwoordelijkheid te dragen in een 'brede misdaadvoorkoming'.

Het is voor de realisering van een 'brede misdaadvoorkoming' noodzakelijk dat mensen die werkzaam zijn op uiteenlopende terreinen als jongerenwerk, werkloosheidsbestrijding en ruimtelijke ordening hun ivoren torens van professionele specialisatie verlaten en in samenwerking met de politie bij het aanpakken van de criminaliteit nieuwe wegen inslaan.

Dergelijke veranderingen zullen over het algemeen uitermate moeizaam verlopen.

Enig optimisme is evenwel te putten uit incidentele voorbeelden van preventie activiteiten die niet door de politie worden geïnitieerd. Dergelijke activiteiten spelen zich vermoedelijk vooral af in plaatsen waar de kleine criminaliteit het grootst is: De grote steden. Zo kon men in de Volkskrant van 13 april '83 het volgende bericht tegenkomen:

'Door ongeveer 150 jongeren met een bijstands-uitkering in te zetten als 'vervoersassistenten' op tram en metro wil de gemeente Rotterdam enerzijds werkloze jongeren een zinvolle bezigheid bieden en tevens het openbaar vervoer weer een menselijk gezicht geven. Of het plan door kan gaan hangt af van de goedkeuring van de ministeries van Sociale Zaken en van Verkeer en Waterstaat. De gemeente hoopt met het plan ook het vandalisme in het openbaar vervoer terug te dringen. De jongeren worden onder meer ingezet op de tot nu toe onbemande metrostations om reizigers informatie te geven. Ook zullen ze in uniform meerijden in trams en bussen om passagiers bij te staan. (...)'¹¹

Indien Sociale Zaken en Verkeer en Waterstaat accoord gaan en men bovendien nog de politie zou consulteren met de vraag waar en hoe de jongeren het best kunnen worden ingezet om vandalisme te voorkomen, zou volledig aan het eerder geschetste beeld van een 'brede misdaadvoorkoming' worden beantwoord.

Voor de verdere uitbouw van preventiewerk is het

van belang om de totstandkoming van 'brede preventie projecten' (zoals het Rotterdamse voorbeeld) te stimuleren. Dit zal op twee niveaus moeten gebeuren:

- In de eerste plaats kunnen diverse landelijke organisaties een rol spelen. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan de in het citaat genoemde departementen van Sociale Zaken en Verkeer en Waterstaat en ook Onderwijs, VRO en WVC en verder landelijke koepels voor jongerenwerk, landelijke organisaties van middenstanders en tal van andere (belangen) organisaties.

Dit soort instanties kunnen - analoog aan de functies die het LBVM voor de politie vervult - de lokale achterban stimuleren en ondersteunen bij preventieve activiteiten. Zo zou VRO richtlijnen kunnen geven aan gemeentelijke overheden omtrent mogelijkheden voor inbraakpreventie bij nieuw- en renovatiebouw; het Ministerie van Onderwijs zou meer aandacht kunnen besteden aan en meer onderzoek kunnen (laten) verrichten naar criminaliteitsbevorderende factoren (bv. de grootte van scholen¹²) en gemeentelijke afdelingen onderwijs daaromtrent voorlichten.

Met recht kan men hier verzuchten 'Er is nog zoveel te doen'. Er zijn afgezien van het LBVM nog maar weinig landelijke organisaties die criminaliteitspreventie als onderdeel van hun werkveld beschouwen. De uitzonderingen bewegen zich met name op het terrein van drugspreventie (waarbij dan vaak preventie van het gebruik voorop staat, maar soms ook preventie van de met heroïnegebruik gepaard gaande criminaliteit wordt beoogd) of het zijn organisaties die zelf slachtoffer zijn van criminaliteit of slachtoffers van criminaliteit 'overkoepelen'¹³.

- In de tweede plaats kunnen op lokaal niveau verschillende organisaties door de politie worden gestimuleerd om verantwoordelijkheid te dragen voor preventieve maatregelen. Zo kunnen bijvoorbeeld de projecten, die nu op scholen plaatsvinden en geïnitieerd zijn door de politie, worden benut als breekijzer om in lesprogramma's van scholen 'het leren kennen van de eigen fysieke en sociale omgeving' als vast onderdeel op te nemen. Vanzelfsprekend zullen de verschillende ontwikkelingen op landelijk en lokaal niveau elkaar kunnen aanvullen en versterken. Indien op deze wijze aan de 'brede misdaadpreventie' weg wordt getimmerd, bestaat bovendien de kans dat deze ontwikkelingen ook in plaatsen waar de politie nog weinig aan preventie doet aanstekelijk werkt. Wellicht zien we daar het 'omgekeerde' effect optreden dat andere organisaties het voortouw nemen en de politie zullen bewegen om (als consultant) actief te worden op preventie gebied.

Brede Misdaad Voorkoming en particulier initiatief

Tot besluit van dit artikel wil ik ingaan op de vraag hoe nu eigenlijk het bureau 'Criminaliteitspreventie' in het plaatje past.

Voordat deze vraag beantwoord kan worden, is het

Een 'doorkijk-abri' resultaat van gedegen vandalisme.

noodzakelijk een inzicht te geven in de activiteiten die dit bureau onderneemt c.q. denkt te gaan ondernemen. Kort samengevat komt dit neer op:

- Het verrichten en/of begeleiden van sociaal wetenschappelijk onderzoek naar o.a. achtergronden van kleine criminaliteit. Dit onderzoek moet een sterk pragmatisch en beleidsgericht karakter dragen.
- Het geven van adviezen c.q. het verlenen van ondersteuning bij het opzetten, uitvoeren en evalueren van projecten gericht op het voorkomen van kleine criminaliteit.

- Het organiseren en geven van cursussen op het gebied van kleine criminaliteit en preventie daarvan.

- Het organiseren van c.q. deelnemen aan workshops, themadagen en forums op bovengenoemd gebied.

Daarbij wordt als werkwijze (vanzelfsprekend) de PNP-methode voorgestaan. Tevens is het de bedoeling dat de diverse activiteiten zo veel mogelijk op elkaar aansluiten. Zo zullen publicaties over onderzoek of evaluaties van projecten door het pragmatische karakter goed bruikbaar zijn voor voorlichtings- en onderwijs activiteiten.

Fraaie woorden alleen zijn echter niet voldoende, als niet tevens concrete doelgroepen worden aangegeven. Daarmee kom ik terug op de vraag hoe de onderneming in het VM plaatje past.

- In de eerste plaats kan het bedrijf voor de politiewereld werken om de verdere uitbreiding en verspreiding van preventiekennis te ondersteunen.

- In de tweede plaats ziet het bureau zich in een duidelijke consultatiefunctie voor landelijke organisaties, die niet voor de politiewereld werken. Deze opdrachten zouden gericht kunnen zijn op het vergroten van de preventie-know how van deze landelijke organisaties, maar ook op het verspreiden van die kennis naar de achterban van deze organisaties. De mate waarin dergelijke opdrachten zullen worden verstrekt, is bepalend voor de vraag of het bedrijf ook op langere termijn levensvatbaar zal zijn. Vermoedelijk zullen in eerste instantie organisaties, die zelf slachtoffer van criminaliteit zijn of slachtoffers van criminaliteit overkoepelen, geïnteresseerd zijn. In tweede instantie vormen ook overige instanties, die een bijdrage aan preventie kunnen leveren, mogelijke opdrachtgevers.
- Ten slotte kan het Bureau Criminaliteitspreventie ook direct op lokaal niveau ondersteuning geven aan preventieprojecten. Waarschijnlijk zal zich dit vooral in grote en middelgrote gemeenten voordoen.

Hiermee hoop ik de vraag beantwoord te hebben wat iemand er toe brengt een Bureau Criminaliteitspreventie op te richten. Wellicht zijn er lezers die daarbij de vraag bekroop waarom die werkzaamheden door een zelfstandig ondernemer moeten worden uitgevoerd en waarom niet door een ambtelijke instantie - een soort 'breed LBVM' dus. Tegen dit idee van een brede ambtelijke preventie instantie zijn twee bezwaren aan te voeren:

- Ten eerste zal in deze tijd van bezuinigingen een dergelijke instantie niet snel van de grond komen. In dit verband kan worden opgemerkt dat de Landelijke

Contactcommissie Voorkoming Criminaliteit in 1981 het advies heeft uitgebracht het LBVM een bredere taakstelling te geven. Het lijkt mij echter niet waarschijnlijk dat dit advies snel zal worden verwezenlijkt. – Ten tweede zal een ambtelijke organisatie minder flexibel in het beantwoorden aan de vraag op de preventiemarkt kunnen reageren. Kortom: mijn verwachting is dat het Bureau Criminaliteitspreventie een bijdrage kan leveren aan het evolutieproces van een politieke misdaad-voorkoming naar een brede misdaadvoorkoming. Wellicht wordt de titel van dit artikel dan ooit (weer?) realiteit.

- 1 Met dank aan Drs. R. Vader voor zijn kritische kanttekeningen bij het concept.
- 2 Overigens ziet men dat een in wezen repressief middel als het trachten te betrappen van dronken bestuurders ook duidelijk een preventieve component heeft: door de controles tracht men immers tevens te bereiken dat automobilisten, uit angst om gepakt te worden bij een controle, minder zullen drinken of na een borrel te veel in een taxi stappen.
- 3 Voor een cijfermatige onderbouwing van de bewering dat kleine criminaliteit enorm toeneemt, zij verwezen naar 'Werkmap VM' hoofdstuk 1, '83 en van Dijk en Steinmetz, '79.
- 4 De regionale bureaus bestaan voorhands uit 4 mensen. De personelebezetting van deze bureaus werd grotendeels in 1982 tot stand gebracht.
- 5 Voor politiefunctionarissen is dit boekje verkrijgbaar bij het LBVM. Tevens werd het boek in een aangepaste handelseditie uitgebracht onder de titel 'Vandalisme; Ideeën/Onderzoek/Preventie' (v. Dijk en v. Soomeren '81).
- 6 Als cursusmateriaal wordt onder andere gebruikt desyllabus 'Netwerkplanning/Projectwerkplanning' (Meyer en v. Soomeren, '81) en een door Rechercheschool en LBVM vervaardigde praktijk-oefening.
- 7 Overigens wordt hiermee bedoeld dat de vandalismeboekjes werden gebruikt als hulpmiddel bij het opzetten of uitvoeren van de vandaliseprojecten en *niet* dat de komst van de boekjes een stroom van anti-vandalisme projecten 'veroorzaakte'.
- 8 Deze nadere verfijning zal tot uitdrukking komen in twee nog te publiceren werken: Van Soodijk Step and Stumble Method, van Dijk en van Soomeren en werkmap VM tweede algemene hoofdstuk.
- 9 Overigens werd er door de media enige aandacht aan het verschijnen van de map 'Scholen en Vandalisme besteed'. Zo overhandigde de toenmalige minister van justitie De Ruiter de map aan Martin Brozius - presentator van het kinder t.v. programma 'Ren je rot'. Mede ten gevolge van deze publiciteit kreeg het LBVM toch veel directe aanvragen van scholen te verwerken. De aanvragers werden doorverwezen naar de plaatselijke politie.
- 10 Overigens heeft onlangs de voorzitter van KNOV - de heer Perquin - de suggestie van het instellen van 'preventieraden' in Nederland gedaan (zie Algemeen Dagblad 2-11-'82).
- 11 In Amsterdam is een 'breed vandalisme project' opgezet door de gemeentelijke afdelingen Jeugdzaken en Onderwijs. Hierover zijn een aantal verslagen verschenen (zie o.a. V. Dijk, V. Soomeren en Walop '82).
- 13 Uit een Amerikaans onderzoek bleek dat leerlingen van grote scholen in sterkere mate betrokken waren bij kleine criminaliteit dan leerlingen van kleine scholen (Violent Schools - Safe Schools: The Safe School Study Rapport to the Congress, 1977).
- 13 In dit verband kan worden opgemerkt dat het HBD (Hoofd Bedrijfschap Detailhandel) als uitvloeisel van een van de aanbevelingen van de Commissie Winkeldiefstal, werkt aan het opzetten van een informatiecentrum waar middenstanders informatie over preventieve maatregelen tegen winkeldiefstal kunnen krijgen.

Literatuurlijst

- Dijk B. van en Soomeren P. van, Vandalisme iets weten over vandalisme en wat er tegen te doen, Den Haag, 1980.
Dijk B. van en Soomeren P. van, Vandalisme Ideeën/Onderzoek/Preventie Amsterdam, Kobra 1981.
Dijk B. van en Soomeren P. van, Scholen en Vandalisme, Den Haag, 1982.
Dijk, B. van en Soomeren P. van, Van Soodijk Step and Stumble Method, in voorbereiding.
Dijk, J.J.M. van en Steinmetz C.H.D., De WODC Slachtofferenquête Den Haag 1979.

- Dijk B van, Soomeren P. van en Walop M., Amsterdammertjes vernielen!? (Rapportage onderzoek Jeugd vandalisme, deel 4), Amsterdam, december 1982.
Gladstone F.J., Co-ordinating Crime Prevention Efforts, Home Office Research Study no 62, London, 1980.
Goldstein H., A problem oriented approach, in: Crime and Delinquency, April '79.
Hope T.J. en Murphy D.J.I., Problems of implementing Crime Prevention: The experience of a demonstration project. In: The Howard Journal of Penology and Crime Prevention no 1, 1983
Meyer R. en van Soomeren P., Netwerkplanning/Projectplanning, Zutphen, september 1981.
Oriënteringsnota Voorkoming Misdrijven, Den Haag, 1981.
Rapport Commissie Winkeldiefstal, Den Haag, 1982.
Violent Schools-Safe Schools: The Safe School Study Report to the Congress, National Institute of Education, U.S. Department of health, Education and Welfare, Govt. Printing Office, Washington D.C., 1977.
Werkmap Voorkoming Misdrijven Eerste algemene hoofdstuk, Den Haag, 1983.
Werkmap Voorkoming Misdrijven Tweede algemene hoofdstuk, in voorbereiding.